

Utekl vám začátek?

Předplatné seriálu si ještě můžete objednat na tel. 225 555 522 nebo na www.mfdnes.cz/radce. V ceně je přístup do digitálního archivu deníku, o žádný díl tak nepřijedete.

Co dělat, když...
13. díl

První kroky po smrti blízkého

„Člověk se nají, napije, pak se dívá na televizi, vezme si pyžamo, usne a ráno se neprobudí. Deset tisíc bych za takovou smrt dal!“ poznamenal jednou Jan Werich. I když většina lidí si přeje zemřít doma, více jich umírá v cizím prostředí nemocnic. Až v osmdesáti procentech tak oznamuje rodině úmrtí lékař. Na co všechno se musejí blízcí umírajícího připravit?

Bohdana Jarošová
redaktorka MF DNES

Bojovat do poslední chvíle v nemocnici, nebo se pokojně rozloučit doma mezi nejbližšími? I když je pacient v pokročilé, nebo dokonce konečné fázi svého onemocnění, stejně má často na výběr. „Někteří pacienti si přejí zkusit veškeré možnosti včetně experimentální léčby, jiní si přejí trávit více času doma s rodinou a nechtějí být upoutáni na lůžko v nemocnici nebo připojení k přístrojům,“ říká lékařka Kateřina Rusinová z Centra podpůrné a paliativní péče Všeobecné fakultní nemocnice v Praze.

Pokud to zdravotní stav pacienta dovolí a přeje si to, mohou si ho jeho nejbližší na dožítí odvézt domů, kde jim poté pomáhají pracovníci mobilního hospicu. V jiném případě příbuzní zůstávají s umírajícím v nemocnici až do konce. „Drží ho za ruku, někdy

se sejde i více příbuzných, pustí skladby, zahrají, občas to bývá hodně dojemné,“ nastiňuje lékařka.

Blízcí mohou setrvat u lůžka i po smrti pacienta. „Někteří zůstanou třeba hodinu, jiní odcházejí hned. Někdo se rozloučí těsně před úmrtím a přeje si zavolat, další se účastní i posmrtné hygieny,“ uvádí lékařka Kateřina Rusinová ze Všeobecné fakultní nemocnice. Asi ještě dvě hodiny po smrti zůstává pacient na oddělení, poté jej převezou na patologii.

Kdy je nutná pitva?

Pitva se provádí jen v případech, které striktně stanoví zákon. Například po úmrtí na operačním sále, po trestném činu, když zemře dítě nebo těhotná žena a podobně. V jiných případech lékař zesnulého prohlédne a vystaví List o prohlídce zemřelého. Jeho první část posílá nemocnice na matriku, druhou dostane blízký příbuzný, který vypravuje pohřeb. Občanský průkaz jako i kartičku pojištění nemocnice sama zasílá příslušným úřadům.

Nejbližší mají právo nahlížet také do zdravotní dokumentace nebo si pořídit její kopii. Předtím však musí vyplnit formulář, v němž uvedou rozsah a formu požadovaných informací a doloží svoji totožnost a vztah k zemřelému. To vše odeslou písemně či e-mailem na legislativně-právní oddělení nemocnice. „Žádost musejí právníci vyřídit do 30 dnů,“ říká Filip Brož z Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. Za vyhledání informací ze zdravotní dokumentace účtují poplatek. Jindy nemocnice odesílá

lékařskou zprávu praktickému lékaři zesnulého.

Informaci o úmrtí podává zásadně ošetřující lékař. „Dále s pozůstalými komunikují zdravotní sestry, které příbuzným předávají osobní věci zemřelého,“ říká Jiřina Večerková, která vede Oblastní charitu Rajhrad. Ve většině nemocnic či hospiců pomohou nejbližším zvládnout první hodiny sociální pracovníci, psychologové nebo kněz. „Pozůstalým předáváme dokument, kde mají potřebné informace, jak dále postupovat s vyřízením nejen pohřbu, ale také příslušných dokumentů,“ vysvětluje Petra Veselá z Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně.

Umírání doma

„V případě, že pacient zemře doma v ordinaci době svého praktického lékaře, je volán tento lékař, který zemřelého ohledá,“ říká Jiřina Večer-

ková. Ten následně vypisuje i List o prohlídce zemřelého. Poté tělo odváží pohřební služba. Pokud se tak stane po pracovní době lékaře, je přivolána lékařská pohotovost, která provede totéž. Matriku informuje sama rodina nebo to za ni udělá pohřební služba, což se často stává také při úmrtí v domovech důchodců či hospicích. Lékař nebo pohřební služba pak zasílá matrice i průkaz totožnosti zesnulého. „Matrika dostane od pohřební služby písemnou informaci, kdo pohřeb vypravuje - tato osoba si poté vyzvedne úmrtní list na matrice, případně jej zašle poštou, pokud to požaduje,“ říká Alena Holá, vedoucí matriky havířovského magistrátu. Služba je bezplatná.

K vystavení úmrtního listu je zapotřebí občanský průkaz nebo jiný doklad totožnosti a oddací či rodný list. „Úmrtní list vyhotovíme bezodkladně, pokud máme všechny potřebné dokumenty,“ přidává zkušenosti z Havířova matrikářka. Ze zákona má matrika na vystavení úmrtního listu 30 dní. Lhůta se protahuje v případech, když člověk zemře po autonehodě nebo sebevraždě, které řeší policie, nebo když není jasná příčina smrti nebo její čas.

Ne všude vyhotoví úmrtní list tak rychle, přesto příbuzní už mohou bez obtíží zařídit pohřeb. Jako náhrada úmrtního listu slouží v prvních dnech List o prohlídce zemřelého.

Kam donést šaty zesnulého

Do nemocnic ani hospiců se šaty pro zemřelého nenosí. „Příbuzní je přinášejí až do pohřební služby, která pohřeb zajišťuje. Někdy ale rodina přichystá ošacení na převoz předem,“ říká Věra Horníková z domovů pro seniory Anavita. Běžně se zemřelý pro převoz obléká do prostého roucha, takzvaného rubáše.

Kdo pomůže

Nemocnice

Většina nemocnic má příručku, kde shrnuje první kroky, které musí příbuzní udělat po smrti svého nejbližšího. Poradí také praktický lékař, psychologové nebo sociální pracovníci.

Matrika

Matrika vám vyhotoví seznam všeho, co je potřeba vyřídit včetně kontaktních informací.

Weby pro seniory či různé online poradny

Například ferovanemocnice.cz, kde se těžce nemocní a umírající lidé dostanou k informacím o svých právech.

Poslední dny člověka

Těžce nemocní a umírající lidé mají svá konkrétní práva. Tím nejdůležitějším je pro ně právo na zachování lidské důstojnosti a soukromí. „To v praxi zahrnuje zachování soukromí při léčebných procedurách, osobní hygieně a vykonávání potřeby, kdy musí být dodržována intimita,“ říká Matěj Střítecký z Ligy lidských práv. Pacient by měl mít možnost o samotě pohovořit s lékařem o svém zdravotním stavu, možnost uzamknout si své věci nebo nosit vlastní oblečení. Tahle práva jsou zakotvena mimo jiné v Listině práv a svobod, a i když se v léčebnách pro dlouhodobě nemocné nebo v domovech důchodců nedaří všechna nařízení plnit, je potřeba se jich alespoň dovolávat.

Umírající pacienti ale mají i něco navíc, mohou několika způsoby rozhodnout o svém těle, aniž by jim v tom někdo bránil nebo je omezoval.

Jak po smrti posloužit vědě

Jednou z voleb je darovat po smrti své tělo na výzkum nebo třeba pro použití

léčiv. „I když pro účely transplantace orgánů po smrti není potřeba udělovat souhlas, ten zákon předpokládá, pokud mají lidé zájem darovat po smrti částí těla nebo tělo vědě, musí s tím během života vyslovit souhlas,“ říká Střítecký. Souhlas musí udělit buď písemně s úředně ověřeným podpisem, anebo jej sepsat ve zdravotnickém zařízení. Souhlas pak podepisuje jak pacient, tak zdravotnický pracovník a je součástí zdravotnické dokumentace. „V souhlasu je také třeba určit účel použití,“ dodává právník. Není praktické dávat tenhle pokyn například do závěti. „V době, kdy se poslední vůle otevírá, je zemřelý zpravidla již pohřben a jeho vůle tak nemůže být vykonána,“ říká liberecká notářka Jana Seemanová.

Opačnou volbou je naopak odmítnout jakékoliv posmrtné nakládání s tělem. „Pacient se za svého života může přihlásit do Národního registru osob nesouhlasících s posmrtným odběrem tkání a orgánů, jehož zřizovatelem je ministerstvo zdravotnictví. K tomu je potřeba vyplnit příslušný for-

mulář,“ vysvětluje Matěj Střítecký. Nesouhlas s využitím všech nebo jen některých orgánů může pacient vyslovit také ve zdravotnickém zařízení před ošetřujícím lékařem a jedním svědkem, poté jej lékař zapíše do zdravotnické dokumentace pacienta a kopii zasílá zmíněnému registru.

Dříve vyslovené přání

Pacient má právo také nesouhlasit s lékařským zákrokem, který může nastat. Například v případě lidí s Alzheimerovou chorobou, kteří v pozdějších stádiích nemoci ztrácejí schopnost rozhodovat. „V dřívě vysloveném přání je uvedena situace a postup lékaře, který si pacient přeje. Například ‚když mě potká autonehoda, nepřejí si, aby mně byla podána krevní transfuze,“

vysvětluje Střítecký. Souhlas musí být písemný a podpis úředně ověřený. Navíc musí obsahovat poučení lékaře o následcích takového přání, potřebné informace by vám měl být schopný poskytnout například váš praktický lékař.

„Zrovna minulý týden jsme takový případ měli, přesto je u nás raritní - vysloví se tak pouze osm pacientů z tisíce zemřelých ročně. Je to institut důležitý, ale málo známý a málo využívaný,“ říká lékařka Kateřina Rusinová z Centra podpůrné a paliativní péče Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. Pacienti ale lékařům svěřují i civilnější přání. „Nejčastěji nemocní vyslovují přání, které se týkají pohřbu, jaké šaty si přejí, hudbu či jak má vypadat rozloučení. Méně se vyjadřují k postupu léčby. Většinou je sdělí ústně a následně jsou pak zapsána do lékařské dokumen-

tace,“ nastiňuje Jiřina Večerková, která vede rajhradskou charitu.

Svatost pomazání

Umírající pacient má právo také na duchovní útěchu. Na jeho přání může k lůžku přijít kněz a udělit mu svátost pomazání nemocných. „Pacient si může přivést i svého, pokud má jinou víru,“ říká Petra Veselá z Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně. Duchovní přichází v co nejkratší době. „Přijde za klientem na pokoj, kde mají soukromí a klid,“ říká Věra Horníková z domovů pro seniory Anavita. Podstatou svátosti je pomazání olejem, doprovázené modlitbou kněze. „Smyslem je dát nemocnému útěchu, pokoj a odvahu, aby lépe snášel utrpení nemoci, a připravit jej na odchod do věčného života,“ vysvětluje ředitelka charity Rajhrad Jiřina Večerková.

» ZÍTRA
Jak zařídit pohřeb?